

IQTISODIY TADQIQOTLAR
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
ECONOMIC RESEARCH

ILMIY JURNALI

3
2021

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT
UNIVERSITETI**

“IQTISODIYOT” FAKULTETI

**IQTISODIY TADQIQOTLAR
(ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ,
“ECONOMIC RESEARCH)**

ILMIY JURNALI

3

2021

Toshkent

**3
2021**

**Elektron ilmiy jurnal
Научный журнал
Scientific magazine**

**IQTISODIY TADQIQOTLAR ILMIY
JURNALI**

MUASSIS

Toshkent davlat iqtisodiyot
universiteti

Tahrir kengashi raisi:

Abduraxmonov Qalandar Xodjayevich – i.f.d., prof.,
akademik

Tahrir kengashi:

Eshov Mansur Po'latovich- i.f.d., professor
Abduraxmonova Gulnora Qalandarovna – i.f.d., professor
Xudoyqulov Sadridin Karimovich – i.f.d., professor
Begalov Baxodir Abdusalovich– i.f.d., professor
Bekmurodov Adxam Sharipovich- i.f.d., professor
Vaxabov Abduraxim Vasikovich- i.f.d., professor
Maxmudov Nosir Maxmudovich- i.f.d., professor
Salimov Baxtiyor Tadjiyevich- i.f.d., professor
Mustafaqulov Sherzod Igamberdiyevich- i.f.d., professor
Jumayev Nodir Xosiyatovich- i.f.d., professor
G'ofurov Ubaydullo Vaxabovich- i.f.d., professor
Xolmo'minov Shayzaq Raxmatovich- i.f.d., professor
Amirov Lochinbek Fayzullayevich – i.f.n., PhD
Xatamov Ibodullo Sadullayevich – i.f.n., dosent
Asqarova Mavluda Turopovna– i.f.n., dosent
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich– i.f.n., dosent
G'ayibnazarov Sanjar Baxodirovich – i.f.n., dosent
Kamalova Malika Nizamovna– i.f.n., dosent
Mamaraximov Begzod Erkinovich- i.f.n., dosent

Tahrir hay'ati:

Begzod O'rinov– (AQSh)
Uktam Burxanov – (Chexiya)
Bozorboy Berkinov – i.f.d. (O'zbekiston)
Mark Rozenbaum (AQSh)
Volfgang Lukas (Germaniya)
N.V.Morozov (Rossiya)
Viktoriya Vdovichenko (Ukraina)
Gulyabmir Raxmani (Afg'oniston)
Axmed Muxamed Aziz Ismail (Misr)
Kaukab Azim (Saudiya Arabistoni)
Sherqul Shodmonov (Toshkent)
Rauf Salaxodjayev (Toshkent)
Axmedjon Mamatov (Toshkent)
Ju Jengron (Xitoy)
Jou Chingjiye (Xitoy)

© ISSN 2181-4457

**IQTISODIY TADQIQOTLAR ILMIY
JURNALI**

**3
2021**

**Elektron ilmiy jurnal
Научный журнал
Scientific magazine**

Bosh muharrir:

Eshov M.P.- i.f.d., prof.

Adabiy muharrir

Xajiyev B.D.- i.f.n., dots.

Bosh muharrir o'rinbosari

Amirov L.F. - PhD

Musahhih:

Jurnal sahifalarida chop etilgan materiallardan foydalanilganda "Iqtisodiy tadqiqotlar" ilmiy jurnalidan olindi deb ko'rsatilishi shart. Tahririyat taqdim etilgan maqolalarni taqriz qilish va qaytarish majburiyatini olmagan. Maqolada keltirilgan dalillar va ma'lumotlar uchun muallif javobgar.

Veb-sayt manzili: <https://economicresearch.tsue.uz>

E-mail: economicresearchjournal@gmail.com

MUNDARIJA

IQTISODIYOT, INNOVASIYA VA TADBIRKORLIK NAZARIYA VA AMALIYOT		
Xajiyev B.D.	Yangi O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish – muhim yo'nalish.....	6
Qurbanova O.T.	Features of pricing in modern economy.....	18
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH: MAKROIQTISODIY YONDOSHUV		
Eshov M.P.	Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash iqtisodiy o'sishga erishishning asosiy yo'nalishi.....	21
Yakubov I.O., Xayitov S.B.	O'zbekistonda xalqaro mintaqaviy hisoblar tizimi standartlaridan foydalanish imkoniyatlari.....	26
Дадаханова С.М.	Новые инструменты в привлечении инвестиций: рынок капитала и ЕТФ как важный фактор повышения инвестиционной привлекательности региона.....	33
Bustonov M.M.	Yangi O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoiti-da iqtisodiy o'sish sifat omillarining ta'siri.....	37
INSON RESURSLARINI BOSHQARISH, IJTIMOIIY SIYOSAT VA BANDLIK		
Abdurakhmanov G.K., Kurbonov S.P.	Promoting efficient and productive employment in the labor market.....	41
Ismailov A.M., Yuldashev G'.T.	Qurilish ishlab chiqarish jarayonida aholi bandligi va ular mehnatidan samarali foydalanish.....	55
Najimadinov R.D.	Demografik o'zgarishlarning qishloq mehnat bozorini boshqarishga ta'siri.....	58
Bozorova S.A.	Rekruting agentliklari - aholini ish bilan ta'minlashning istiqbolli yo'nalishi sifatida.....	62
Karimova N.S.	Kambag'allik - yangi O'zbekistonning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy muammosidir.....	70
Maxammatov E.Y.	Kambag'allikni qisqartirishda kichik biznes va tadbirkorlik – taraqqiyot omili sifatida.....	75
TARMOQLAR IQTISODIYOTI VA REAL SEKTORNI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISH		
Махмудов Н.М.	Теории международной торговли и их применение в экономике.....	82

*Исмаилов А.М. -ТДИУ, “Тармоқлар
иқтисодиёти” кафедраси доценти, и.ф.н.*

*Юлдашев Ф.Т. -ТДИУ, “Тармоқлар
иқтисодиёти” кафедраси катта ўқитувчиси*

ҚУРИЛИШ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНИДА АҲОЛИ БАНДЛИГИ ВА УЛАР МЕҲНАТИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ

Аннотация: Ушбу мақолада қурилиш ташкилотларида ишчи ва ходимларни бошқариш жараёнига таъсир кўрсатадиган қурилиш ишлаб чиқариш жараёнининг хусусиятлари муҳокама қилинади. Қурилиш ишлаб чиқариш жараёнини ташкил қилишнинг бошқа тармоқлардаги ишлаб чиқариш жараёнидан фарқлари очиқ берилган. Қурилишдаги меҳнат бозоридаги тенденциялар кўрсатилган. Хулоса қилинишича, замонавий қурилиш ташкилотларининг ишчи ва ходимларини бошқариш тизимида қурилиш саноатининг ўзига хос хусусиятлари, унинг долзарб муаммолари ва ходимларни бошқаришда бошқарув функциялари ва механизмларидан кенг фойдаланиш талаб этилади.

Калит сўзлар: ишчи ва ходимларни бошқариш, қурилиш ишлаб чиқариш жараёни, қурилиш ташкилотлари, қурилиш-монтаж ишлари, қурилиш соҳасини ишчи ва ходимлар билан таъминлаш, бошқарув функциялари.

Барча мамлакатлар иқтисодий сиёсатининг муҳим шарти, бу ушбу мамлакатдаги меҳнат салоҳиятидан самарали фойдаланиш ва уни бошқариш бўлиб ҳисобланади. Корхона ва ташкилотларда ходимлар бошқарувини самарали ташкил этиш эса, ҳеч шубҳасиз корхона иқтисодий фаолиятининг гарови сифатида хизмат қилади.

Мамлакатимизда қурилиш соҳасини жадал ривожлантириш асосий масалалардан бири бўлиб, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев томонидан, “Иқтисодиётимизнинг тўла ишга солинмаган, катта салоҳиятга эга йўналишларидан бири – бу қурилиш соҳасидир” дея алоҳида таъкидлаб ўтилган [1].

Корхона ва ташкилотларнинг иқтисодий ривожланиши мазкур ташкилотдаги ишчи ва ходимларининг малакаси ва тажрибаси, жамоадаги ижтимоий-психологик муҳит, бажарилган ишларнинг сифати, бошқарув жараёнидаги самарали қарорларнинг қабул қилинганлиги билан изоҳланади. Шунга қарамай, бу вазифани ҳал қилиш осон эмас, чунки ишчи ва ходимлар салоҳиятидан тўлиқ фойдаланилмайди. Вазиятнинг бундай ҳолати қисман янги бошланғич мутахассисларнинг керакли амалий тажрибани етарли даражада тўплашга улгурмаганлиги билан боғлиқ, натижада малакали кадрларнинг етишмаслиги муаммоси юзага келади.

Р.Е.Булат ўз тадқиқотларида қурилиш ва ишлаб чиқаришда меҳнат қиладиган ишчи ва ходимларнинг таркиби кўп ҳолларда ўз-ўзидан шаклланади, ёрдамчи ишларни бажариш учун ишчилар сонига бўлган эҳтиёж тегишли стандартлар, ишчи ва ходимларнинг меҳнатини вақт бўйича операцион меъёрлаш тизими билан асосланмаган деган хулосага келади. Бу ҳолат қурилиш ташкилотларида меҳнат унумдорлиги даражасига салбий таъсир кўрсатмоқда [2].

Бизнингча, қурилиш ташкилотларининг кенг миқёсда инновацион ривожланиши инсон капиталидан самарали фойдаланиш асосида амалга оширилиши лозим деб ҳисоблаймиз. Замонавий қурилиш ташкилотларининг ходимларни бошқариш тизими қурилиш ишлаб чиқариш жараёнининг ўзига хос хусусиятларини, унинг долзарб муаммолари ва ходимларни бошқариш бўйича ёндашувларни ишлаб чиқиш асосида ҳисобга олиниши керак. Жумладан қурилиш ишлаб чиқариш жараёнининг қуйидаги хусусиятлари мавжуд:

- қурилиш жараёни бир вақтнинг ўзида кўплаб объектларда ва кенг майдонда амалга оширилиши мумкинлиги сабабли компания ходимлари фаолиятини баҳолашни марказлаштирилган ҳолда амалга ошириш бир мунча қийинчилик туғдиради;

- қурилиш ишлаб чиқариш ишлари об-ҳаво шароитларига боғлиқ ҳолда олиб борилади.

Баъзи ҳолларда қурилиш ишлари ноқулай об-ҳаво шароитларида, транспорт тизими яхши шаклланмаган жойларда, электр узатиш линиялари яқинида амалга оширилади. Бундай ноқулай шароитлар меҳнатни ташкил этиш ва шунга мувофиқ равишда ходимларнинг иш фаолиятини баҳолашда акс этади, шу билан бирга махсус мотивация тизимини ташкил этишни талаб қилади.

Шундай қилиб, қурилиш ишлаб чиқариш жараёнида ишчи ва ходимларни бошқариш тизими тармоқнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилиши керак.

Дунё бўйича қурилиш тармоғи статистикасига асосан энг кўп ўлим ҳолатлари ва шикастланиш ҳолатлари ҳам айнан мана шу соҳага тўғри келишини кўришимиз мумкин. Ўзбекистон Республикасида қурилиш тармоғининг жадал ривожланиши қурилиш ишлаб чиқариш соҳасидаги камчиликларнинг юзага чиқиши билан изоҳланади. Бу эса бугунги кундаги замонавий техника ва технологиялардан қурилиш ишлаб чиқариш жараёнида фойдаланишни кенг жорий этиш талаб этилади. Бугунги кунда қурилиш олиб борилаётган майдонларда илғор технологиялардан кенг фойдаланиш, жумладан "ақлли" технологиялардан кенг фойдаланишни талаб этади. Албатта бу қурилиш жараёнидаги хавфсизликни таъминлаш ва мавжуд камчиликларни бартараф этиш учун хизмат қилиши билан бирга меҳнат унумдорлигининг ортишига ҳам олиб келади. Бундай ишларни амалга ошириш қуйидаги йўналишларда ташкил этилиши талаб этилади:

- қурилиш жараёнини масофадан бошқаришни ташкил этиш;
- қурилиш жараёнида меҳнат қилаётган барча ишчи ва ходимларнинг мониторингини ташкил этиш;
- қурилиш майдонлари хавфсизлиги ва назоратини кучайтириш;
- меҳнатни муҳофаза қилиш тизимида назоратни кучайтириш.

Юқорида санаб ўтилган талаблар асосида қурилиш ишлаб чиқариш жараёнини ташкил этиш ва назорат олиб бориш қуйидагиларни ўз ичига олиши лозим:

1. Қурилиш майдонларида техника ва технологиялардан фойдаланиш ва уларни бошқариш.

2. Курилиш жараёнида иштирок этаётган ишчи ва ходимлар меҳнатини назорат қилиш.

Мамлакатимизда курилиш ишлаб чиқариш жараёнини ташкил этилишида ҳозирги кундаги янги замонавий технологиялардан кенг фойдаланилган ҳолда ташкил этиш яъни масофадан туриб назорат олиб бориш тизмини яратиш лозим. Бундан ташқари бугунги кунда курилиш жараёнида техника хавфсизлиги қоидаларига риоя этиш бўйича назоратни кучайтириш талаб этилади.

Бугунги кунда курилиш ишлаб чиқариш соҳасида ишчи ва ходимларни самарали бошқариш курилиш майдонларида ўз кучини йўқотган деб айтилса албатта муболага бўлмайди. Курилиш ишлаб чиқариш жараёнида бошқарув функциялари ва механизмларидан кенг фойдаланилган ҳолда бошқариш тизимини ташкил этиш энг биринчи навбатда меҳнат самарадорлигининг ошишга олиб келади. Биргина мисол, бугунги кунда курилиш ишлаб чиқариш жараёнидаги бошқарув функцияларининг камида биттасидан фойдаланилмаслиги ушбу жараённи тўғри ташкил этилишидаги узилишларга олиб келади. Бундан ташқари курилиш ишлаб чиқариш жараёнига кириб келаётган олий таълим муассасасини яқин даврда тамомлаган ишчи ва ходимарнинг ҳам бошқариш бўйича етарли билим ва куникмаларга эга эмасликлари ушбу жараённи жадал ривожланиб кетишига тўсиқ бўлиб хизмат қилади.

Мамлакатдаги иқтисодий ривожланишнинг ҳозирги босқичида курилиш ишлаб чиқариш соҳасида ишчи ва ходимларни самарали бошқаришни ташкил этиш энг аввало курилиш жараёнида бошқарув функциялари ва механизмларидан кенг фойдаланилган ҳолда бошқариш тизимини ташкил этиш заруратини туғдиради. Курилиш ишлаб чиқариш жараёнининг ҳар бир босқичидаги бошқарувчилар амалга оширадиган бошқарув жараёнини бошқарув функциялари асосида ташкил этишлари юқори самарадорликка эришиш имкониятини яратади. Бунда курилиш ишлаб чиқариш ишларини ташкил этиш узвийлик ва давомийлик асосида ташкил этилиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 23.12.2017 йил. <https://www.xabar.uz/siyosat/prezident-shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlisga-murojaatnomasi>
2. Булат Р.Е. Правовые нормы и психологическое сопровождение управления персоналом в строительстве / Р. Е. Булат - СПб: Бизнес-пресса, 2010. - 197 с.

IQTISODIY TADQIQOTLAR

ELEKTRON ILMIY JURNALI

Tahririyat manzili:

100003, Toshkent sh., Chilonzor tumani, I. Karimov ko'chasi 49-uy

Telefonlar *****